

LA VIL·LA ROMANA DE LES PÈRGOLES (PREMIÀ DE DALT, EL MARESME) (II)

Continuem amb l'article que vam encetar en la passada *XXIII Sessió d'Estudis Mataronins*. Per tal de no reiterar-nos, en aquesta ocasió no es reproduïen les il·lustracions, cosa que es va fer en la primera part d'aquest treball, en l'anterior volum, i a la qual adreçem en aquest sentit la persona lectora.

Quadre 2

Si seguíssim l'ordre cronològic de l'excavació, ara hauríem de parlar del sector B del quadre 1. Però a causa de no voler restar unitat al conjunt de les cisternes, preferim tractar del quadre 2, en tot idèntic al quadre 1, excepte en la part exterior de la cisterna (UE-6), on s'observà l'existència d'una petita trinxera de fonamentació, absent de materials arqueològics.

La UE-12 és l'estrat superficial, igual a la UE-1 del quadre 1, de color vermell marronós fosc, compost per argiles i de consistència regular excepte en els primers 10 cm, on la seva duresa era palesa. Els materials exhumats són els següents:

- Ceràmica de vernís negre: un fragment de fons sense peu que presenta un fragment de roseta de vuit pètals, possiblement forma Lamb. 28 en campaniana A, amb una cronologia de segle II aC; un fragment de vora i paret de pàtera de la forma Lamb. 7 en campaniana A tardana (fig. 7, núm. 17); un fragment informe en campaniana A tardana; un fragment informe, de producció calena, i dos fragments informes en ceràmica de vernís negre d'imitació, que presenten una pasta fina, porosa, de color gris clar i una finíssima capa de vernís, també gris, un xic més fosc que la pasta, possiblement, producció del tipus Madà.
 - Ceràmica grisa del tipus emporità: dos fragments informes, de factura tardana.
 - Ceràmica ibèrica comuna: un fragment de vora i paret d'olla de doble vora (fig. 7, núm. 16) i catorze fragments informes.
 - TS sudgàl·lica: tres fragments informes, un dels quals presenta restes de decoració, que es troba molt perduda.
 - TS hispànica: dos fragments de vora i paret de la forma Drag. 8 i un fragment informe.
 - TS africana A: un fragment de vora i paret de la forma Lamb. 23a, un fragment de vora i paret de la forma Lamb. 4/36b, quatre fragments de vora i paret de la forma Lamb. 3c, dos fragments de vora i paret de la forma Lamb. 2 i sis fragments informes.
 - Ceràmica comuna romana africana: sis fragments de vora i paret del tipus Hayes 197, quatre fragments de fons estriats del tipus Hayes 197, onze fragments de vora i paret del tipus Hayes 196, un fragment de vora i paret de gerra i dinou fragments informes.
 - Ceràmica comuna romana: set fragments de vora de gerra, sis fragments de nansa de gerra, tres fragments de fons pla, tres fragments de fons anular, un fragment de fons de gibrell i cent vint-i-un fragments informes.

- Ceràmica romana de cuina: tres fragments de vora i paret del tipus Vegas 1, un fragment de vora (de gibrell?), quatre fragments de fons plans i setze fragments informes.
- Àmfora romana itàlica: un fragment de nansa, indeterminada, i dos fragments informes.
- Àmfora romana bètica: un fragment de vora, molt petit, indeterminable, i deu fragments informes.
- Àmfora romana gal·la: dos fragments de fons del tipus Dr. 30 i tres fragments informes.
- Àmfora romana laietana: un fragment de vora del tipus Dr. 1B (fig. 8, núm. 28), un fragment de vora del tipus Pascual 1, un fragment de nansa del tipus Pascual 1 i vint-i-nou fragments informes.
- Materials constructius: set fragments d'*imbrices* i nou fragments de *tegulae* planes.
- Malacologia i fauna: una petxina del tipus *Glycimeris glycimeris*, un fragment de *Glycimeris glycimeris*, cinc fragments d'os de gallinàcia, tres fragments de costella del gènere *Sus*, una peça dentària d'ovicàpid i tres fragments d'os, indeterminables.
- Materials moderns: tres fragments informes de ceràmica moderna (segles XIX-XX), tres fragments de vidre (segle XX) i un fragment de ferro.

La UE-13 és un estrat de l'interior de la cisterna gran (UE-6), que correspon a la UE-7 del quadre 1 (vegeu descripció de la UE-7). Es troba cobert per la UE-12 i recolzat, en part, en la UE-6. Els materials extrets són els següents:

- Ceràmica de vernís negre: un fragment informe que correspon, potser, a una pàtera. Producció calena.
- Ceràmica comuna romana africana: un fragment de vora i paret de bol, no determinat.
- Ceràmica comuna romana local: un fragment de vora, paret i nansa de gerra; un fragment de vora de gibrell amb un cordó transversal adossat com a decoració, un fragment de vora i paret de gibrell i tres fragments informes.
- Àmfora romana itàlica: un fragment de nansa, indeterminada, i dos fragments informes.
- Àmfora romana bètica: tres fragments informes.
- Àmfora romana gal·la: un fragment informe.
- Àmfora romana laietana: tres fragments de nansa (Pascual 1?), un fragment de pivot, un tap d'àmfora aconseguit en retallar una paret i vint-i-tres fragments informes.
- *Dolia*: tres fragments de vora.
- Material constructiu: un gran fragment d'*opus signinum*; dos fragments de *tegulae* planes i dos fragments d'*imbrices*.

La UE-14 es correspon en tot amb la UE-9 del quadre. Els materials exhumats són els següents:

- Ceràmica de vernís negre: un petit fragment de vora de pàtera, de forma no determinada. Producció calena tardana.
- Àmfora ibèrica: un fragment informe.
- Ceràmica ibèrica comuna: un fragment de vora i paret de pàtera i divuit fragments informes.
- TS sudgal·lica: un fragment de petita vora, indeterminada.
- TS africana A: un fragment de vora de la forma Lamb. 2 c, dos fragments de vora de la forma Lamb. 2 i un fragment de vora de la forma Lamb. 34.
- Ceràmica comuna romana africana: tres fragments de vora i paret de cassola del tipus Hayes 197; onze fragments de vora i paret de plat-tapadora del tipus Hayes 196; un fragment de vora, paret i fons de la forma Lamb. 10/Hayes 23; dos fragments de vora de la forma Lamb. 10/Hayes 23; quatre fragments de fons anulars, indeterminats; set fragments de fons estriats i vint-i-quatre fragments informes.

- Ceràmica comuna romana: un fragment de vora, paret i nansa amb forma d'orelleta de gerra; un fragment de vora i coll de gerra del tipus Vegas 38; un fragment de vora i paret de bol; cinc fragments de vora i coll que pertanyen a sengles gerretes; quatre fragments de vora i coll de sengles olletes; un fragment de vora i coll de gerra gran; un fragment de nansa trenada; un fragment de nansa i paret de gerra; quatre fragments de fons anulars; tres fragments de fons plans i cent noranta-tres fragments informes.

- Ceràmica romana de cuina: un fragment de vora i paret de la forma Vegas 1, un fragment de fons pla i dotze fragments informes.

- Àmfora romana itàlica: un fragment de nansa i vuit fragments informes.

- Àmfora romana bètica: un petit fragment de vora i paret (potser Dr. 20 ?), un fragment de vora del tipus Dr. 7/11 i divuit fragments informes.

- Àmfora romana laietana: tretze fragments informes.

- Ceràmica de parets fines: un fragment de petita vora de cubilet, sense vernís, i nou fragments informes, també sense envernissar.

- Llàntia: un fons quasi sencer, de forma indeterminable, que presenta la marca M·NOVIVSI.

- Material constructiu: un fragment de marbre, un fragment d'*imbrex*, un fragment de *tegula* amb vora, un fragment d'*opus signinum*, un fragment de sòcol d'*opus signinum* i dos fragments d'*opus caementicium*.

- Metall: un fragment de frontissa en ferro i quatre claus de ferro amb cabota.

- Vidre: nou fragments informes de color blanc, dos fragments informes de color verd i vuit fragments informes, transparents.

- Malacologia i fauna: tres fragments de petxina tipus *Glycimeris glycimeris*, cinc fragments de musclo (*Mytilus edulis*), onze cargols jueus (*Otala punctata*) i trenta-quatre fragments d'ossos d'ovicàprids.

- Altres materials: un tap arrodonit d'àmfora fet a partir de retallar una *tegula*, i una peça discoïdal (fitxa), aconseguida de retallar una paret d'àmfora ibèrica.

Quadre 1. Sector B

Una vegada enllestit el conjunt que forma el quadre 1 (sector A) i el quadre 2, passem a veure el sector B del quadre 1, separat de l'anterior, com ja s'ha apuntat, per l'acció de les màquines excavadores que havien obert una rasa entre ambdós conjunts (vegeu fig. 3).

La UE-2 representa l'estrat superficial del sector B del quadre 1. Presenta un component bàsic d'argiles, i el seu color és vermell marronós clar, de consistència molt dura en els primers 10 cm (cas similar al de les UE-1 i UE-12). La seva profunditat mitja és de 16 cm. Els materials proporcionats es troben generalment molt rodats. Consisteixen en:

- Ceràmica ibèrica comuna: quinze fragments informes.
- Àmfora romana itàlica: un fragment de vora i paret de la forma Dr. 1A i dos fragments informes.

- Àmfora romana africana: set fragments informes.

- Àmfora romana bètica: vuit fragments informes.

- Àmfora romana laietana: onze fragments informes.

- Ceràmica comuna romana africana: un fragment de vora i paret de plat-tapadora del tipus Hayes 196.

- Ceràmica comuna romana local: un fragment de vora i paret de gerra i nou fragments informes.
- *Dolia*: dos fragments de paret.
- Material constructiu: vuit fragments de *tegulae* amb vora, setanta fragments de *tegulae* planes i cinc fragments d'*imbrices*.

La UE-4 és un element estratigràfic que consisteix en un mur d'una sola filera de pedres que va en direcció W (fig. 3) i que sobresurt del quadre. Vam optar a eliminar el testimoni fins al tall, de la mateixa manera que en el sector A del mateix quadre. També es troba parcialment destruït en el tall a causa de les modernes excavacions, i no coneixem, per tant, la seva relació amb les cisternes UE-5 i UE-6. Al costat d'aquest primer conjunt, se'n va detectar un altre sense connexió aparent amb el primer, que consistia en set pedres (fig. 3). Mentre el primer ha estat interpretat com un mur de cimentació, el segon presenta una problemàtica interpretativa més gran, ja que es troba completament aïllat del primer. Podria tractar-se, però, d'un grup de pedres caigudes. Ambdós conjunts estan formats per pedres sense desbastar i unides amb argila. Al costat d'ambdós, hi ha una estructura que sembla formar angle, que veurem amb més detall en estudiar el quadre 6 (fig. 2 i 3). La UE-4 es troba coberta per la UE-2 i, alhora, cobreix la UE-10.

La UE-10 és el darrer estrat, per sota de les UE-2 i 4. Està composta per argiles de color marronós clar, de consistència dura. La seva profunditat mitja és de 34 cm. A sota s'observa la presència d'argila estèril. Els materials arqueològics es troben en aquest estrat també molt rodats, i consisteixen en:

- Ceràmica grisa del tipus emporità: set fragments informes.
- Ceràmica ibèrica comuna: un fragment de vora (de bol?) en ceràmica grisa; un fragment de fons de bol en ceràmica grisa, amb presència de dos cercles concèntrics en el fons intern, no traçats a compàs (fig. 7, núm. 18); un fragment de vora i paret d'olla del tipus «coll de cigne» evolucionat, amb motllura (fig. 7, núm. 20) i vint-i-nou fragments informes.
- Àmfora romana itàlica: un fragment de pivot i tres fragments informes.
- Àmfora romana bètica: un fragment de nansa i quatre fragments informes.
- Àmfora romana laietana: dotze fragments informes.
- TS africana A: un fragment informe.
- Ceràmica comuna romana itàlica: un fragment de vora i paret de tapadora del tipus Vegas 16 (fig. 7, núm. 19).
- Ceràmica comuna romana local: un fragment de fons i paret de cassola que presenta un forat de reparació i un vernís intern semblant al roig pompeïà: es tracta d'una peça d'imitació; un fragment de vora i paret de gibrell, un fragment de nansa i paret de gran gerra, un fragment de vora i paret de gerra del tipus Vegas 38 i seixanta-sis fragments informes.
- Ceràmica de cuina romana: un fragment de tapadora, dos fragments de vora i paret d'olla del tipus Vegas 1, un fragment de nansa i set fragments informes.
- Llàntia: un fragment de fons i paret, de forma indeterminada. No presenta cap tipus de vernís.
- *Dolia*: quaranta-un fragments de paret.
- Material constructiu: vint-i-sis fragments de *tegulae* amb vora, cent cinquanta-quatre fragments de *tegulae* planes i trenta-cinc fragments d'*imbrices*.
- Malacologia i fauna: dues petxines del tipus *Glycimeris glycimeris* i dos fragments d'ossos, possiblement del gènere *Sus*.

Quadre 3

El quadre 3, com els que segueixen –quadres 4, 5 i 6–, van ser realitzats amb el criteri de quadres de sondeig. El quadre 3 s'uneix en el seu angle superior esquerre a l'angle inferior dret del quadre 2 (vegeu plànol de situació, fig. 2). La zona on està situat el quadre 3 (vegeu el plànol de situació, fig. 2) havia estat rebaixada mitjançant una màquina retroexcavadora, per la qual cosa hem de prescindir aquí del nivell superficial.

La UE-15, que és el primer estrat que trobem, presenta un color taronja marronós, és de consistència regular i de components fonamentalment argilosos. La seva profunditat mitja és de 28 cm (vegeu tall estratigràfic, fig. 5). Els materials exhumats són els següents:

- Ceràmica de vernís negre: un fragment de vora i paret de pàtera de la forma Lamb. 55 en campaniana A (fig. 7, núm. 21), un fragment de fons de forma indeterminada en campaniana A, sis fragments informes en campaniana A tardana, dos fragments de fons, possiblement de la forma Lamb. 5, de producció calena, i un fragment informe, també calè.
- Àmfora ibèrica: un fragment de pivot i setze fragments informes atribuïbles a aquest envàs.
- Ceràmica grisa del tipus emporità: sis fragments informes.
- Ceràmica ibèrica comuna: un fragment de vora i paret de bol, un fragment de vora i paret de «coll de cigne» evolucionat, un fragment de fons anular i paret, gris (fig. 7, núm. 22) i vint-i-un fragments informes.
- Àmfora púnica ebusitana: un fragment informe, amb les típiques canals d'aquesta producció.
- TS sudgàl·lica: un fragment de vora i paret de la forma Drag. 37.
- TS hispànica: un fragment informe amb decoració de cercles concèntrics.
- Ceràmica comuna romana africana: dos fragments de vora de cassola del tipus Hayes 197, un fragment de vora del tipus Hayes 196, un fragment de fons anular i un fragment de fons estriat (tipus Hayes 197?).
- Ceràmica comuna romana local: un fragment de vora i paret d'ungüentari (fig. 7, núm. 23), tres fragments de vora i paret de gerra, cinc fragments de nansa de gerra gran, un fragment de nansa de gerra de mida mitjana, un fragment de fons pla i paret d'olla i cent noranta-sis fragments informes.
- Ceràmica romana de cuina: dos fragments de vora i paret de tapadores, dos fragments de vores i parets d'olles del tipus Vegas 1, quatre fragments de fons plans i vint-i-un fragments informes.
- Àmfora romana itàlica: onze fragments informes.
- Àmfora romana bètica: un fragment de nansa de la forma Dr. 20 i deu fragments informes.
- Àmfora romana gal·la: sis fragments informes.
- Àmfora romana laietana: tres fragments de nanses de la forma Pascual 1, un fragment de pivot i trenta-cinc fragments informes.
- Àmfora romana indeterminada: un fragment de nansa.
- Vidre: tres fragments, transparents.
- Metall: nou fragments informes en ferro i un fragment de reparador de plom.
- Material constructiu: disset fragments de *tegulae* amb vora, cinquanta-nou fragments de *tegulae* planes, tretze fragments d'*imbrices* i tres fragments de votot.
- Malacologia i fauna: tres petxines del tipus *Glycimeris glycimeris*, cinc fragments de petxina del mateix tipus i deu fragments d'ossos de mida petita, no classificats.

La UE-16, molt més profunda que l'anterior (tall estratigràfic, fig. 5), està composta fonamentalment per terres de color marró clar, de consistència molt dura. Ens donà la impressió que era l'estrat final, com així comprovarem en arribar a la terra verge, composta per argiles. Es troba coberta per la UE-15 i farcida en la part final per un element estratigràfic (UE-17). Els materials proporcionats són escassos:

- Àmfora romana itàlica: nou fragments informes, dos dels quals presenten engalba.
- Àmfora romana bètica: un fragment de vora de la forma Beltrán II i tres fragments informes.
- Àmfora romana gal·la: un fragment de vora i paret del tipus Dr. 30 i tres fragments informes.
- Àmfora romana laietana: dos fragments de pivot i onze fragments informes.
- *Dolia*: dos fragments de vora i setanta-un fragments de paret.
- Vidre: un fragment informe, transparent.
- Metall: dos fragments de ferro, informes.
- Material constructiu: trenta-tres fragments de *tegulae* amb vora, cinquanta-nou fragments de *tegulae* planes i tretze fragments d'*imbrices*.
- Malacologia: dos cargols jueus (*Otala punctata*).
- Altres materials: un tap d'àmfora obtingut en retallar una *tegula*.

La UE-17 és un element estratigràfic cobert per la UE-16 i assentat en l'argila verge, ja estèril. És un conjunt de pedres granítiques sense desbastar i enganxades amb argila, algunes de mida bona, de les quals només poguérem constatar la primera filera. S'orienta en direcció NW. Ha estat interpretat com a mur de cimentació i es troba desconnectat de la resta de construccions (fig. 3).

Quadre 4

Novament, es tracta d'un quadre de sondeig (vegeu plànol de situació, fig. 2), ja que, després de constatar els resultats del quadre 3 (vegeu *supra*), ja estàvem pràcticament segurs que les estructures de la vil·la romana de Les Pèrgoles només es conservaven en les parts més inferiors, majoritàriament per sota del nivell del paviment original. La UE-18 és el nivell superficial (fig. 5), compost per argiles de color marronós fosc i consistència molt dura. Els materials proporcionats són escassos i molt rodats:

- Ceràmica ibèrica comuna: un fragment informe.
- Ceràmica comuna romana local: dos fragments informes.
- Àmfora romana laietana: un fragment informe.

La UE-19 és el segon estrat del quadre (tall estratigràfic, fig. 5). Està compost de terra argilosa de color vermell marronós, de consistència molt dura. Es troba cobert per la UE-18 i cobreix la UE-20. El material arqueològic exhumat és també escàs:

- Ceràmica grisa de tipus emporità: un fragment de fons i paret de pàtera, de factura tardana.
- TS sudgal·lica: dos fragments informes, un dels quals presenta decoració d'oves.
- TS africana A: un fragment informe.

- Ceràmica comuna romana: un fragment de vora i paret de bol; un fragment de nansa, de secció plana; dos fragments de fons anulars i deu fragments informes.
- Àmfora romana laietana: un fragment de vora i paret, de la forma Dr. 2/4, i vint-i-sis fragments informes.
- Metall: un clau de ferro amb cabota, retorçat.
- Material constructiu: un fragment de *tegula* plana.
- Malacologia i fauna: dos fragments de petxina del tipus *Glycimeris glycimeris* i dos fragments d'ossos que pertanyen al gènere *Sus*.

La UE-20 és un estrat argilós de color marronós clar, de consistència molt dura, que descansa damunt la terra verge (fig. 5). Es troba cobert per la UE-19 i farcit per un conjunt de cinc pedres i una de més allunyada (vegeu planta, fig. 4), que potser corresponen a les restes d'un mur de fonamentació. Es troben sense desbastar i descansen damunt la terra verge. Els materials mobles proporcionats per aquest darrer estrat del quadre 4 són els següents:

- Ceràmica ibèrica comuna: trenta fragments informes.
- TS itàlica: dos fragments d'un mateix fons anular, amb dos cercles concèntrics en el fons intern, i un fragment informe de fons que presenta dos cercles concèntrics i estries a rodeta en la part interna com a decoració.
- TS sudgàl·lica: un fragment informe.
- TS africana A: dues petites vores, indeterminades, i tres fragments informes.
- Ceràmica comuna romana itàlica: un fragment sense forma.
- Ceràmica comuna romana africana: tres fragments de vores i parets de plats-tapadores del tipus Hayes 196, dos fragments de vores i parets de cassoles del tipus Hayes 197, un fragment de fons estriat i un fragment informe.
- Ceràmica comuna romana local: tres fragments de vora de gibrell, un fragment de vora, paret i arrencament de nansa de gran gerra, un fragment de vora i paret de gerra, cinc fragments de vores i parets d'olles del tipus Vegas 1, tres fragments de nansa de secció circular, tres fragments de nanses de grans gerres, un fragment de nansa trilobulada, dos fragments de fons pla, un fragment de fons anular i cent tretze fragments informes.
- Ceràmica romana de cuina: un fragment de vora i paret d'olla del tipus Vegas 1, un fragment de fons pla i cinc fragments informes.
- Àmfora romana itàlica: set fragments informes.
- Àmfora romana bètica: vint-i-vuit fragments informes.
- Àmfora romana laietana: quatre fragments de nanses de la forma Pascual 1 i vuitanta fragments informes.
- *Dolia*: vuit fragments de paret.
- Metall: un clau de ferro, sense cabota.
- Material constructiu: sis fragments de *tegulae* amb vora, disset fragments de *tegulae* plans, sis fragments d'*imbrices* i un fragment d'*opus signinum*.
- Fauna i malacologia: dinou fragments d'ossos, possiblement d'ovicàpid, i tres petxines del tipus *Glycimeris glycimeris*.

Quadre 5

Com els dos anteriors, aquest és un quadre de sondeig. Es realitzà al costat d'un camí rebaixat per les màquines excavadores (vegeu plànol de situació, fig. 2) on s'observaven, en els talls, restes de materials.

La UE-21 és el nivell superficial que cobreix tot el quadre. Està compost de terra argilosa de color marronós molt fosc i de consistència molt dura. Els materials proporcionats són aquests:

- Ceràmica comuna ibèrica: dos fragments informes.
- TS sudgal·lica: un fragment informe.
- Àmfora romana itàlica: un fragment informe.
- Àmfora romana bètica: un fragment informe.
- Àmfora romana laietana: un fragment informe.
- Ceràmica comuna romana itàlica: dos fragments informes.
- Ceràmica comuna local: un fragment de vora i paret de gerra i vint-i-nou fragments informes.
 - Malacologia: un fragment d'ostra (*Ostrea edulis*).

La UE-22 només ha estat excavada en unes dues terceres parts del quadre (vegeu planta, fig. 4). Presenta una barreja de sorra i argila, de color marronós i consistència regular. Té 20 centímetres de profunditat mitja. Es troba coberta per la UE-21, tallada per la sorra de la riera (UE-24, ja estèril arqueològicament) i farcida per un amuntegament de pedres de difícil interpretació (UE-23). Els materials arqueològics de la UE-22, molt escassos, són els següents:

- Ceràmica de vernís negre: un fragment informe de Campaniana A tardana.
- Ceràmica ibèrica comuna: un fragment informe.
- Ceràmica comuna romana local: un fragment de fons anular i un fragment informe.
- Àmfora romana bètica: un fragment de vora i paret del tipus Dr. 7/11 i vuit fragments informes.
 - Àmfora romana laietana: un fragment de vora i paret del tipus Dr. 2/4 i quatre fragments informes.
 - *Dolia*: vuit fragments de vora, tres fragments de fons i nou fragments de paret.
 - Material constructiu: vint-i-dos fragments de *tegulae* amb vora; quaranta-quatre fragments de *tegulae* plans, dels quals un presenta, en cartel·la rectangular i molt gastada, la inscripció SA[...]; divuit fragments d'*imbrices* i un fragment d'*opus signinum*.
 - Fauna: un fragment de ròtula, potser d'ovicàpid.
 - Altres materials: un tap d'àmfora aconseguit en retallar un fragment de paret d'àmfora laietana.

La UE-23 és un element estratigràfic. Consisteix en un amuntegament de pedra granítica sense cap ordre. Ens donà la impressió de correspondre a estructures arquitectòniques caigudes. S'ha de destacar que la majoria del material arqueològic de la UE-22 (vegeu *supra*), estrat que farceix aquest element estratigràfic, es va trobar entre les pedres. És un conjunt difícil d'interpretar, atesa la migradesa i el deteriorament de les estructures (vegeu planta, fig. 4).

Sota la UE-22 i la UE-23 es va detectar un nivell de sorra de riera que no excavàrem, la UE-24. Aquest fet resulta destacable, ja que era la primera vegada que es constatava en l'excavació. S'ha de fer notar que el torrent Castells –el més proper– es troba avui dia més al nord, signe que pot evidenciar que ha sofert un desplaçament. El fet de trobar just al damunt del torrent antic restes de pedra i

materials arqueològics, pot possibilitar la hipòtesi d'un lloc de deixalles. Però, com ja hem esmentat, l'escassetat del conjunt, sumada a la destrossa actual de les excavadores, que ha distorsionat notablement el paisatge, i l'actuació antròpica a causa dels conreus de sempre, ens obliga a ser prudents en aquest punt.

Quadre 6

Tenint en compte els escassos resultats dels quadres 3, 4 i 5, decidírem, per al temps que ens restava d'excavació, obrir un quadre –el núm. 6– al costat del sector B del quadre 1 (vegeu plànol de situació, fig. 2), deixant un petit testimoni que, *a posteriori*, fou eliminat.

La UE-25, primer estrat del quadre, és en tot idèntica a la descrita com a UE-10 (vegeu quadre 1, sector B). La part superficial d'aquest quadre, que *grosso modo* correspondria a la UE-2 (vegeu quadre 1, sector B) ja havia desaparegut, segurament a causa de l'acció de les màquines excavadores.

Aquest estrat està format per argiles de color marronós clar, de consistència dura. Es troba farcit per la UE-27 i cobreix la UE-26. Té uns 35 centímetres de profunditat mitja. Els materials proporcionats són els següents:

- Ceràmica de vernís negre: un fragment de fons de pàtera de la forma Lamb. 5, sense peu. En la cara interna s'observen dos centres concèntrics. Producció calena tardana.
- Ceràmica ibèrica comuna: catorze fragments informes.
- Ceràmica comuna romana africana: un fragment informe.
- Ceràmica comuna romana local: un fragment de tapadora, un de vora, paret i fons de morter, un de vora i paret de gibrell, que presenta engalba, i dos informes.
- Àmfora romana itàlica: cinc fragments informes.
- Àmfora romana bètica: un fragment de vora i paret de la forma Dressel 2/4, un fragment de paret i arrencament de nansa, de forma indeterminable, i set fragments informes.
- Àmfora romana local: un fragment de paret i arrencament de nansa, de forma indeterminada; cinc fragments de pivots, i deu fragments informes.
- *Dolia*: sis fragments de vora i vint-i-vuit fragments de paret.
- Material constructiu: vuit fragments de *tegulae* amb vora; quinze fragments de *tegulae* planes; tres fragments d'*imbrices* i un fragment d'*opus signinum*.
- Malacologia: una petxina del tipus *Glycimeris glycimeris*.

Novament, i també a mesura que anem en direcció nord, ens trobem amb un estrat de sorra de riera, la UE-26, similar a la UE-24 del quadre 5, estèril, pel que fa al material arqueològic.

La UE-27 és un element estratigràfic que cobreix la UE-26 i es troba farcit per la UE-25. Consisteix en un fonament de mur format per pedres granítiques sense escairar, unides amb argila que, llevat de les que semblen despreses, forma un angle de 90 graus que vol unir-se a un altre mur (vegeu planta dels quadres 1,2, 3 i 6, fig. 3). Com en el quadre 5, entre les pedres també es va trobar material arqueològic, que en ocasions serví, reaprofitat, per a la construcció. Aquestes estructures van ser trobades en un estat molt avançat de degradació.

VALORACIÓ

Atès l'estat de conservació del jaciment, poca cosa podem dir quant a la seva arquitectura. Les dues cisternes (UE-5 i UE-6) semblen aïllades de qualsevol altre conjunt a primera vista (fig. 3; fotos 1 i 2, fig. 9). Els murs que les delimiten estan fets amb pedra unida amb argila i no pas amb morter, la qual cosa, per a alguns autors, podria ser signe d'indigenisme, tot i que trobem parets d'aquest tipus en construccions incontestablement romanes, com són les termes de Ca l'Arnau de Cabrera de Mar (GARCÍA-MARTÍN-CELA 2000, 36-37). Per contra, els seus revestiments són típicament romans, tot i que tenen una llarga perdurabilitat en el temps, com hom sap.

La resta d'estructures evidenciades (parets UE-4, UE-17, UE-23 i UE-27) no semblen tenir la mateixa orientació que les cisternes UE-5 i UE-6. Això és prou evident en el cas de la fonamentació UE-17 del quadre 3 (figs. 2 i 3), però també en les altres. Totes elles s'han interpretat bé com a fonamentacions, bé com a restes d'aquestes. I és que el seu estat de conservació no permet majors precisions. El seu aparell constructiu pot ser similar al de les cisternes i, fins i tot, coincideix en el fet que es tracta de pedra sense escaïrar lligada amb argila. El fet de tractar-se de fonamentacions, i no conservades del tot, de diversa orientació, ens fa pensar en dos moments constructius diferents, malgrat que les estratigrafies detectades no ens permeten anar gaire més enllà.

L'erosió antròpica resulta evident en el jaciment. A banda de les destruccions provocades per les modernes edificacions, cal també tenir en compte que els terrenys on ara s'aixeca la urbanització de Les Pèrgoles havien estat aprofitats segles enrere per als conreus d'una manera força intensiva, com és característic de la plana de, pràcticament, tota la comarca del Maresme ja des de l'època romana. A l'edat mitjana ja es constata en els documents aquest aprofitament (CUADRADA 1988, 151-251; FAGES 1986-87, 81-105). No resulta estrany, doncs, que els murs de la vil·la apareguin tan malmesos. Com a recolzament d'aquesta hipòtesi podem esmentar diverses característiques observades al llarg de tota l'excavació, com, per exemple, l'exhumació en un mateix estrat de materials que es troben molt separats en el temps, com ara les ceràmiques de vernís negre i la sigil·lata africana A. Una altra dada a tenir en compte és la presència, en tots els quadres, de materials constructius, com ara *tegulae*, *imbrices*, *opus signinum*, *opus caementicium*, etc. El fet de trobar aquests materials, a vegades molt rodats, en pràcticament tots els estrats de cada quadre, és una indicació de la remoció que han sofert els terrenys al llarg dels anys.

El cas de les dues cisternes és diferent, però. Com que es trobaven, en línies generals, a major profunditat que les parets –i segurament en una porció de terreny un xic més elevada que la resta, i que les modernes màquines han rebaixat– s'han pogut salvar de l'acció de l'arada, la qual cosa ha permès que es conservin en un relatiu bon estat, que només el rebaix modern de la zona de pàrkings ha malmès en part. La seva funcionalitat, creiem que s'ha d'entendre no emmarcada dins la

producció del vi, per la qual cosa mancarien una sèrie de detalls, com serien la pigmentació de l'*opus signinum*, el petit *umbus* central invertit característic dels cups per trepitjar raïm, el petit dipòsit adjacent, que ha de ser sempre més baix que el més gran per permetre omplir les *dolia*, on tindria lloc el procés de fermentació del most, o el forat de comunicació entre els dos dipòsits.¹ La nostra opinió és que es tracta d'un dipòsit a cel obert, al qual accedeix el líquid (probablement aigua) des del dipòsit petit, tal i com veiem encara avui dia en les basses de pagès que es conserven en les nostres contrades. A banda de les raons apuntades més amunt, hi ha una sèrie de fets que, d'alguna manera, recolzen aquesta afirmació: un cup per trepitjar el raïm està gairebé sempre cobert per un sostre —a causa de la possible pluja del mes de setembre—, la qual cosa potser no hagués permès la formació d'una densa capa de llot després del seu abandonament (vegeu *supra* la descripció de la UE-9). A més, els materials constructius, producte d'un ulterior ensorrament del sostre, haguessin estat prou evidents, cosa que no succeeix en el nostre cas, tot i que se n'han constatat alguns. De fet, si examinem els materials i la posició que ocupaven, sembla que el dipòsit gran (UE-6) va ésser utilitzat en darrera instància com a abocador de tota mena de deixalles.² El dubte que ens resta és la no localització del forat per desaiugar, no constatat, i que potser es trobava sota l'escala del dipòsit, que és el lloc de màxima profunditat en aquest paviment inclinat (vegeu la planta, fig. 3).

S'han de valorar igualment altres restes, com són la presència de *tubuli* i de *pilae* d'hipocaust, malauradament recuperades entre les remocions de les màquines excavadores, i que ens permeten d'intuir, si més no, l'existència d'uns banys termals de caràcter privat, dels quals no sabem res més. En aquest sentit, cal insistir novament en el fet de la gran destrucció duta a terme per les màquines excavadores abans de la nostra intervenció, que ens ha pogut privar de dades cabdals. Igualment, s'ha de dir que a partir de les excavacions de 1987 es continuaren les construccions en la urbanització de Les Pèrgoles: significativament, des d'aleshores, les àrees a construir foren encerclades per tanques metàl·liques que no permetien veure què passava (o què s'hi trobava) en el seu interior en remoure el subsòl. I això es va permetre, sabent-se com se sabia l'existència del jaciment, per la qual cosa ja no coneixerem mai amb seguretat l'abast de les construccions romanes en aquest sector.

La cronologia de la part excavada de la vil·la romana de Les Pèrgoles no és un element a negligir. La ceràmica de vernís negre, fonamental per a uns moments inicials republicans de l'establiment, ens demostra que bàsicament pertany a la primera meitat del segle I aC, encara que hi ha escassos testimonis que apuntarien a la segona meitat del segle II aC o quelcom abans, com ara un fons amb roseta de la UE-12 en campaniana A, o la vora forma Lamb. 55 de la UE-15 (fig. 7, núm. 21). Ara bé, la UE-12 i la UE-15 són estrats superficials, per la qual cosa la data inicial de circa 150-100 aC és un xic problemàtica. Les produccions calenes tardanes, com la campaniana A tardana o el vernís negre gris d'imitació, apunten majoritàriament vers la primera meitat del segle I aC o poc després.³ Altres materials, com ara l'àmfora Dressel I o la ceràmica comuna itàlica, recolzen aquestes dates. En no trobar cap exemplar d'àmfora grecoitàlica, hem de descartar la primera meitat del segle II aC (per exemple,

SANMARTÍ 1985, 151 i 153), ja que és a partir del 150 aC quan ja trobem la producció amfòrica clàssica, Dr. 1A i Dr. 1C, i, més endavant, 1B (des de circa 100 aC) (per exemple, MIRÓ 1986, 204; EMPEREUR-HESNARD 1987, 29 ss).

Aquestes dates primerenques es recolzen amb la presència de ceràmica ibèrica, a mà i a torn, gairebé testimoniada en tots els estrats, amb formes típicament dels segles II-I aC, com ara els *kalathoi*, les olles de doble vora o les olles del tipus «coll de cigne» evolucionat. La troballa d'un fragment d'olla fet al torn, decorat amb digitacions i amb nansa en forma de suspensió horitzontal en la UE-9, indicaria una pervivència dels gustos indígenes que poden manifestar-se inclús en èpoques molt tardanes, com hom sap (JÁRREGA 1987, 305-313).

Tot plegat, ens porta a tractar el debatut problema de l'existència o no de vil·les romanes fins a època d'August, pel que fa al jaciment de Les Pèrgoles. Resumint molt la qüestió, en l'actualitat, la investigació historiogràfica apunta en dues direccions: hi ha autors que neguen l'existència de l'anomenat *sistema de la vil·la* abans d'August, interpretant que l'eclosió del comerç del vi –motor de riquesa de la Laietània en aquest període– es deu a la iniciativa indígena; altres investigadors, tot i admetre l'existència dels anomenats *assentaments ibèrics de plana o granges de tipus ibèric*, veuen la intervenció romana en tots els canvis socioeconòmics que s'esdevenen des d'inicis del segle II aC, fins i tot, amb *reassentaments* indígenes (per exemple, PREVOSTI-SANMARTÍ-SANTACANA 1987, 85-96; PUJOL-GARCÍA 1994, 89-129; OLESTI 1995, *passim*; PREVOSTI 1995, 251 i ss; OLESTI 1997, 71-90; CARRERAS-PUERTA-RIGO 1996-97, 377-395; PENA-BARREDA 1997, 72; OLESTI 1998, 246-257; aportacions més modernes en aquest sentit pel que fa al Maresme a JÁRREGA 2000, 271-301 i GARCÍA-MARTÍN-CELA 2000, 29-54).

En el nostre cas, però, l'estat de conservació del jaciment, molt malmès per l'acció antròpica, si exceptuem les dues cisternes (UE-5 i UE-6), no ens permet cap precisió a l'hora de definir si, originàriament, l'assentament de Les Pèrgoles és un establiment ibèric rural que després es romanitza, o si són itàlics els que l'aixequen des de bon començament, ja que les restes constructives no són conclouents, com sovint succeeix en molts assentaments catalans d'aquest període (JÁRREGA 2000, 292), dels quals es troben molts exemples al Maresme.

Pel que fa als moments finals del jaciment, ens inclinem, com a conseqüència de l'estudi de materials, per la segona meitat avançada del segle II dC, o potser ja pels primers decennis del segle III dC, data que recolzen exemples com la llàntia Deneauve XIa de la UE-9, els escadussers fragments de TS hispànica tardana o la nombrosa vaixel·la comuna d'origen africà, de llarga perdurabilitat (sobretot, pel que fa als tipus Hayes 196, Hayes 197, Lamb. 10a/Hayes 23b, etc.). Una dada significativa sobre el tema és la total absència de TS africana C que, com hom sap, té els seus inicis pels voltants del 200 dC, tot i que la seva gran difusió no començarà fins al 220-230 dC (AAVV 1981, 58 ss; RAYNAUD 1993, 185). Naturalment, manquen en el jaciment tipus de vaixel·la més tardans, com ara la TS *lucente* o la TSA D, per la qual cosa creiem que una data entorn del 200-220 dC és la que convé per a la

colmatació de les àrees que han estat excavades. Les Pèrgoles no és l'únic jaciment que finalitza en aquesta època, potser a causa de l'anomenada «crisi del segle III»: tenim un exemple proper en el cas de Can Vilà (Premià de Dalt) (COLL-CAZORLA-MONTLLÓ 1993, 163; COLL *et alii* 2002, 69-106; COLL 2004, 195-198). Per contra, altres jaciments de la zona perviuen, potser amb una concentració de la propietat i de les persones, efectuant profundes reformes, com és el cas de Santa Anna-Can Nolla (COLL-JÀRREGA 1996-97, 1069-1080; COLL 2004, 199 ss).

El jaciment ha lliurat testimonis epigràfics de gran vàlua. Per començar, el plat-tapadora de la UE-9 (fig. 7, núm. 24), en cursiva llatina i que, ara per ara, és el més llarg conegut a Catalunya (vegeu apèndix I). En un altre fragment de terrissa africana comuna de la UE-7 (un fons de bastonet de forma indeterminable) s'ha documentat el grafit PTTN, fet després de la cocció. També, en un fragment de terrissa comuna romana de la UE-7 hi ha estampillades les lletres L·I·E (*tria nomina?*, fig. 6, núm. 12), i en un fons de llàntia de la UE-14 (=UE-9) es testimonia la marca de terrisser M·NOVIVSI[VS]. Igualment, hi ha marques de *tegulae*, tot i que incompletes. La primera, PA..., en cartel·la rectangular (UE-7; fig. 6, núm. 11) podria correspondre a la marca PAPVS MEVI, documentada a Mallorca (RICO 1995, 206-207), però l'excessiva fragmentació de la peça no ens permet més precisions. La segona marca, SA..., de la UE-22, molt gastada, podria pertànyer al terrissaire SATVRN(INI?), documentat a l'Alcúdia d'Elx (RICO 1995, 207), però novament l'estat de conservació de la peça ens fa ser prudents en aquest punt.

Les evidències, minses però significatives, d'escòries, tant de ceràmica com de ferro, ens permeten suposar una producció *in situ* d'aquests elements, com ja han destacat alguns autors (GÓMEZ-PÉREZ-REVILLA 1994, 241). També la gran quantitat de *dolia* exhumats dóna evidències, potser una vegada més, de quina ha estat la producció predominant a les vil·les romanes del Maresme: el vi laietà, tan comentat per les fonts clàssiques.⁴ En aquest sentit, voldríem destacar més proves d'això, com ara la troballa d'àmfora vinària local (Pascual 1 i Dressel 2/4) amb relativa abundància, fins i tot, en moments ben primerencs en què ja s'imiten els tipus itàlics, amb presència de Dressel 1 (A i B) en les UE 7, 9 i 12, fenomen prou conegut en l'actualitat (per exemple, OLESTI 1998, 247 i ss, amb bibliografia). Amb tot, cal fer notar l'absència en el jaciment d'un tipus amfòric prou conegut en l'actualitat, la Laietana 1 o Tarraconesa 1.

La presència de ponderals i un fragment d'agulla d'os en la UE-9 ens evidencia també una producció tèxtil, segurament destinada al consum intern.

El comerç amb altres llocs del món romà ha quedat ben demostrat. Així, d'Itàlia, va arribar la ceràmica de vernís negre, la TS itàlica (en poca quantitat), el fragment de marbre de Carrara de la UE-9, l'àmfora vinària (en època republicana) i terrissa comuna, com ara els plats amb vernís vermell pompejà; de la Bètica arribà, sobretot, àmfora dels tipus Dressel 7/11, Dressel 20, Beltrán II i Dressel 2/4,⁵ que contindrien, fonamentalment, oli i salaons de peix. Del nord d'Àfrica tenim productes com la TS africana A, la ceràmica de cuina i un fragment d'àmfora del tipus Dressel

18; del sud de França són la majoria de formes amfòriques classificades, com Dressel 28 i Dressel 30, així com la TS sudgàlica; d'Eivissa, encara que en poca quantitat, arribà també àmfora que, a causa de l'absència de formes, no podem determinar si en època republicana o imperial.

La fauna constatada en el jaciment, a manca d'un estudi més especialitzat que només ha pogut ser realitzat per a les espècies malacològiques de la UE-9 (vegeu apèndix II), és com segueix: presència de conill (*Oryxctolagus cuniculus*) en la UE-9, porc (*Sus porcus*), potser porc senglar (*Sus scrofa*), ovicaprí, boví, gallinàcia, cànid i *Equus*, aquest darrer, només documentat per una peça dentària exhumada en la UE-9. També cal esmentar els mol·luscs gasteròpodes (cargols) i els mol·luscs lamel·libranquis (*Glycimeris glycimeris*, *Cardium edule*, *Ostrea edulis* i *Mytilus edulis*). Aquest quadre és prou significatiu per intuir una sèrie d'activitats com la cacera, el pasturatge, l'agricultura amb arada o, fins i tot, la recol·lecció, en el cas d'alguns lamel·libranquis, relacionada amb la mar, que no cal desenvolupar aquí, ja que són fenòmens econòmics prou coneguts.

Ramon Coll Monteagudo
Fernando Cazorla Carrera
Marta Prevosti Monclús
Jordi Montlló Bolart

NOTES

- 1.- Malgrat les raons al·ludides, no podem deixar de banda un paral·lel amb les cisternes de Les Pèrgoles trobat ja fa temps a la vil·la romana de Can Sentromà (Tiana), i que ha estat interpretat com un dipòsit de fermentació ràpida a cel obert per al most. La manca d'unes dades que a Can Sentromà són molt clares, ens impedeixen atribuir la mateixa funcionalitat a la nostra cisterna. Tot i que no ho descartem *a priori* com a possibilitat, la nostra interpretació és una altra. Per a més dades, vegeu GURT-FERRANDO 1987, 189-198, esp. fig. 4. Un altre paral·lel relativament proper a les nostres cisternes, el trobem a la vil·la romana de la Rajoleria Robert (Vilassar de Mar), amb una cisterna gran i una de més petita adossada, destruïdes ja fa molts anys (PREVOSTI 1981, vol. II, fig. 49, 8).
- 2.- Els dubtes expressats són producte més de les circumstàncies de l'excavació que no pas de les evidències que ens proporciona. Efectivament, el fet de veure'ns limitats tant d'espai com de temps, a causa de les obres que s'efectuaven aleshores, ens ha impedit una exploració sistemàtica de l'entorn, que potser hagués pogut donar valuoses informacions respecte a temes tan cabdals com el subministrament d'aigua, els successius desplaçaments del torrent Castells, la constatació d'altres parts de la vil·la romana i les seves funcions, la relació d'aquestes estructures amb altres establiments propers, com Ca L'Escoda i Can Colomer, etc. Les excavacions d'urgència, malauradament, solen deixar els investigadors amb una bona manca de dades a causa del seu propi plantejament i de les dificultats que comporten, tant a nivell de les persones afectades com dels arqueòlegs encarregats, que es troben limitats per una confluència d'interessos en diferents direccions, sovint contraposats.

- 3.- Aquestes imitacions, sovint es constaten en contextos republicans tardans a *Baetulo*, a *Iluro*, a la cova-santuari de les Encantades de Cabrera de Mar, en alguns poblats ibèrics que arriben a aquesta època (Cadira del Bisbe, Burriac), i a diversos establiments rurals romano-republicans. La seva sistematització està encara per fer, tot i que ja s'han començat a individualitzar tallers, com ara el de Madà o el del «Grup Burriac» (PUJOL-ZAMORA-GARCÍA 1996-97, 347-376; AQUILUÉ-GARCÍA-GUITART 2000, 386).
- 4.- Naturalment, això no vol dir que els *dolia* no poguessin contenir altres productes.
- 5.- És coneguda la fabricació del tipus Dr. 2-4 a la Bètica ja a finals del segle I aC (per exemple, LÓPEZ CASTRO 1995, 171, 180).

BIBLIOGRAFIA

- AAVV, *Atlante delle forme ceramiche I. Ceramica fine romana del bacino mediterraneo (medio e tardo impero)*, (Roma 1981).
- ANÒNIM, «S'ha descobert un poblat romà (*sic*) a Premià de Dalt», *Catalunya Cristiana* (17-23 maig 1987).
- AQUILUÉ, X.; GARCÍA, J.; GUITART, J. (coords.), *La ceràmica de vernís negre dels s. II i I aC: centres productors mediterranis i comercialització a la Península Ibèrica* (Mataró 2000).
- CARRERAS, N.; PUERTA, C.; RIGO, A. «Evolució de l'ocupació i explotació del territori al Maresme (segle II aC-segle III dC), a partir de les darreres excavacions a la vall d'Argentona», *D'August a Carlemany. Congrés d'Arqueologia Romana en homenatge al Dr. Pere de Palol. Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, XXXVI (Girona 1996-97), 377-395.
- CAZORLA, F.; COLL, R.; JÁRREGA, R. «Els darrers jaciments arqueològics descoberts a Premià. Una aportació a l'inventari arqueològic de Premià de Dalt i Premià de Mar (El Maresme)», *XIII Sessió d'Estudis Mataronins*. Museu-Arxiu de Santa Maria (Mataró 1997), 177-202.
- COLL, R. «Excavació a la vil·la romana de "Les Pèrgoles" (Premià de Dalt)», *Full Informatiu*, 4. AECC (Premià de Mar 1987).
- «Les darreres intervencions arqueològiques a Premià de Dalt (II). La vil·la romana de "Las Pérgolas"», *L'Opinió*, 53 (Premià de Dalt 1992), 6-7.
 - «Plat-tapadora africà amb inscripció cursiva llatina. Les Pèrgoles (Premià de Dalt). Segles II-III dC», *Felibrejada*, 65. Grup d'Història del Casal (Mataró 2003), 23-24.
 - *Història arqueològica de Premià*. Ed. El Clavell (Premià de Mar 2004).
- COLL, R.; CAZORLA, F. «Les Pèrgoles. Premià de Dalt», *Època romana. Antiguitat tardana. Campanyes 1982-1989. Anuari d'intervencions arqueològiques a Catalunya*, 1 (Barcelona 1993), 161.
- COLL, R.; CAZORLA, F.; MONTLLÓ, J. «Can Vilà, Premià de Dalt», *Època romana. Antiguitat tardana. Campanyes 1982-1989. Anuari d'intervencions arqueològiques a Catalunya*, 1 (Barcelona 1993), 63.

- COLL, R.; JÁRREGA, R. «L'anell signatori de la necròpoli paleocristiana de Santa Anna (Premià de Dalt, el Maresme). Dades i problemàtica d'un jaciment poc conegut. D'August a Carlemany. Congrès d'Arqueologia Romana en homenatge al Dr. Pere de Palol. *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, XXXVI (Girona 1996-97), 1069-1080.
- COLL, R.; CAZORLA, F.; PREVOSTI, M.; MONTLLÓ, J. «La vil·la romana de Les Pèrgoles (Premià de Dalt, el Maresme). Memòria de l'excavació (10-31 de març de 1987)». Inèdita. Servei d'Arqueologia (Barcelona 1988).
- «Can Vilà (Premià de Dalt, el Maresme): un jaciment ibèric de plana amb producció ceràmica, després romanitzat», *Laietània*, 13 (Mataró 2002), 69-106.
- CUADRADA, C. *El Maresme medieval: les jurisdiccions baronals de Mataró i Sant Vicenç/Vilassar (habitat, economia i societat, segles x-xiv)*. Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 1988).
- DALMAU, H. «En unes obres a Premià troben una vil·la romana», *Diari de Barcelona*, 18-3-1987.
- EMPEREUR, J.Y.; HESNARD, A. Les amphores hellénistiques du monde égéen. *Céramiques hellénistiques et romaines*, II (Paris 1987), 10-71.
- FABRE, G.; MAYER, M.; RODÀ, I. *Inscriptions romaines de Catalogne V. Suppléments aux volumes I-IV et instrumentum inscriptum* (Paris 2002).
- FAGES, M. «Sant Pere de Premià. Un exemple de la distribució del sòl en una comunitat rural del Maresme a l'alta edat mitjana», *Acta historica et archaeologica mediaevalia*, 7-8 (Barcelona 1986-1987), 81-132.
- FONT, A. «Hallazgo de una villa romana en Premià», *El País*, 23-3-1987.
- GARCÍA, J.; MARTÍN, A.; CELA, X. «Nuevas aportaciones sobre la romanización en el territorio de Iluro (*Hispania Tarraconensis*)», *Empúries*, 52 (Barcelona 2000), 29-54.
- GÓMEZ, J.M.^a; PÉREZ, J.M.^a; REVILLA, V. «La siderúrgia al Maresme en època romana: una síntesi preliminar», *Laietània*, 9 (Mataró 1994), 233-250.
- GURT, J.M.; FERRANDO, F. La vil·la de Sentromà (Tiana) i el conreu de la vinya. Valoració aproximativa a la vista de les restes arqueològiques conservades. *El vi a l'antiguitat. Actes del I Col·loqui d'Arqueologia Romana*. Museu de Badalona. Badalona, 1985 (Badalona 1987), 189-198.
- J.G.R. «Descubiertos en Premià de Dalt los restos de un poblado romano (*sic*)», *La Vanguardia*, 19-3-1987.
- JÁRREGA, R. «Notas sobre una forma ceràmica: aportación al estudio de la transición del mundo romano al medieval en el Este de Hispania», *I Congreso de Arqueologia Medieval Española*. Osca, 1985 (Osca 1987), vol. II, 305-313.
- «El poblament rural i l'origen de les *villae* al nord-est d'Hispania durant l'època romana republicana (segles II-I aC)», *QPAC*, 21 (Castelló 2000), 271-301.
- LARRUY, A.N. «Jaciment romà a Can Caué (*sic*)», *L'Opinió* (Premià de Dalt, març 1987), 12.
- LÓPEZ CASTRO, J.L. *Hispania Poena. Los fenicios en la Hispania romana* (Barcelona 1995).

- MIRÓ, J. «Une inscription peinte avec date consulaire sur une amphore Dressel 1B de l'oppidum de Burriac (Cabrera de Mar, Barcelone)», *DAM*, 9 (Lattes 1986), 201-205.
- OLESTI, O. *El territori del Maresme en època republicana (s. III-I aC). Estudi d'Arqueomorfologia i Història*. Caixa Laietana (Mataró 1995).
- «El origen de las villae romanas en Cataluña», *Arch. Esp. Arq.*, 70 (Madrid 1997), 71-90.
- «Els inicis de la producció vinícola a Catalunya: el paper del món indígena», *II Col·loqui Internacional d'Arqueologia Romana. El vi a l'antiguitat. Economia, producció i comerç al Mediterrani Occidental. Actes* (Badalona 1998), 246-257.
- PENA, M.J.; BARREDA, A. «Productores de vino del nordeste de la Tarraconense. Estudio de algunos nomina sobre ánforas Laietana 1 (=Tarraconense 1)», *Faventia* 19/2 (Bellaterra 1997), 51-73.
- PREVOSTI, M. *Cronologia i poblament a l'àrea rural d'Iluro*. Caixa d'Estalvis Laietana, 2 vols. (Mataró 1981).
- (coord.). *Autopistas i Arqueologia. Memòria de les excavacions en la prolongació de l'autopista A-19* (Barcelona 1995).
- PREVOSTI, M.; SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. «Algunes hipòtesis sobre els objectius i estratègies de la colonització romana a la costa central de Catalunya», *Jornades Internacionals d'Arqueologia Romana. Documents de treball* (Granollers 1987), 85-96.
- PUJOL, J.; GARCÍA, J. «El poblament ibèric dispers al Maresme central: l'exemple de Can Bada (Mataró), i el procés de romanització des de l'inici de la colonització agrícola fins al naixement d'Iluro», *Laietània*, 9. Museu Comarcal del Maresme (Mataró 1994), 89-129.
- PUJOL, J.; ZAMORA, D.; GARCÍA, J. «El jaciment iberoromà de Madà (Argentona, el Maresme), un possible cas de continuïtat d'assentament al territorium d'Iluro», *D'August a Carlemany. Congrés d'Arqueologia Romana en homenatge al Dr. Pere de Palol. Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, XXXVI (Girona 1996-97), 347-376.
- RAYNAUD, C. «Céramique africaine Claire C», *Dicocer. Dictionnaire des céramiques antiques (VII ème s. av. n. è.-VIIème s. de n. è.) en Méditerranée nord-occidentale (Provence, Languedoc, Ampurdan)*. Lattara, 6 (Lattes 1993), 185-189.
- RICO, Ch. «Índex de les marques epigràfiques sobre tegulae romanes de Catalunya i el País Valencià (antiga Tarraconensis)», *Homenatge al Professor Dr. Miquel Tarradell Mateu. Saguntum*, 28 (València 1995), 197-215.
- SANMARTÍ, E. «Las ánforas romanas del campamento numantino de Peña Redonda (Garray, Soria)», *Empúries*, 47 (Barcelona 1985), 130-161.

APÈNDIX I.

Transcripció i traducció del text en cursiva llatina d'un plat-tapadora tipus Hayes 196 de la UE-9

Aquest text es troba incís en la paret interna d'un plat-tapadora del tipus Hayes 196, que procedeix de la UE-9 (*vide supra* i fig. 7, núm. 24). Està escrit en cursiva llatina, i és el més llarg trobat a Catalunya fins a l'actualitat. Tant la transcripció com la traducció d'aquest text, han estat fetes pel doctor Marc Mayer Olivé, amb la col·laboració del senyor Emilio Rodríguez Almeida, als quals agraïm la seva dedicació i el seu interès. Un estudi epigràfic més aprofundit ha estat editat en el cinquè volum de les *Inscripcions Romanes de Catalunya* (FABRE-MAYER-RODÀ 2002, 154-155, pl. LX).

Sembla tractar-se d'un text purament literari –d'autor desconegut–, d'una reflexió:

«Omnia amanti dolent i [...]
Misere rogo ut nemini [...]
git quod minus [dup] li [ces...]
Leto vide ne in cela cen [...]
[...] o dolente desscidisse [...]
[...]++ trade duplices [...]
[...] + ille me ve[...]»

A l'alçada de la línia 3, dins el fragment de l'esquerra: mi

Traducció:

«Tot és susceptible de causar dolor al que estima [amb compassió]
Prego que per a ningú [...]
Cura que no [...]
Mostra'm els hipòcrites [...]»

La resta del text és incompreensible.

APÈNDIX II.

Fauna malacològica de la UE-9 del jaciment de Les Pèrgoles (Premià de Dalt)

Manel Niell Barrachina
Marc Pedrós Pagès

L'estrat UE-9 del jaciment romà de Les Pèrgoles (Premià de Dalt) presenta el fons d'una cisterna d'època romana datada de la segona meitat del segle II (150-200 dC aproximadament), que fou reutilitzada posteriorment per llençar-hi escombraries. En aquest conjunt tancat i ben documentat, hi ha representada part de la fauna de mol·luscs que habitaven la zona en aquella època. En els altres estrats, sovint més barrejats per l'erosió antròpica, el nombre d'espècies és menor, per la qual cosa no podem esbrinar, de vegades, si es tracta d'un estrat homogeni o ha patit successives aportacions.

Les cent setze mostres recollides pertanyen a dos ordres de mol·luscs. Un nombre de cent nou exemplars, són mol·luscs gasteròpodes pulmonats terrestres, i set són mol·luscs lamel·libranquis marins.

Mol·luscs gasteròpodes pulmonats

Espècies:

Otala punctata Müller (cargol jueu)

Número d'individus: 91

Observacions: Segons Bech (1990), aquesta espècie viu en indrets més o menys humits fins a secs, amagat entre les esquerdes de les roques, sovint prop dels nuclis urbans. Segons Gasull, recopilat per l'anterior autor, la seva distribució actual comprèn tot el llevant ibèric, arribant, pel nord, fins al migdia de França i, pel sud, al nord d'Àfrica. Haas (1929) indica que aquesta espècie ha estat introduïda en algunes localitats, especialment en pobles dels Pirineus, a causa de les seves qualitats gastronòmiques.

Cepaea nemoralis L. (cargol de camp)

Número d'individus: 6

Observacions: Haas (1929) assenyala que aquesta espècie viu arreu de Catalunya, sempre que existeixin boscos on amagar-se. Segons Bech (1990), pot resistir un ampli ventall de condicions climàtiques i la seva àrea de distribució és bastant àmplia, amb una presència generalitzada arreu del país.

Helix aspersa Müller (cargol bover)

Número d'individus: 12

Observacions: Segons Bech (1990), aquesta espècie sempre viu en indrets humits i coberts i on la terra sigui molla, ja siguin boscos camps, jardins, etc... Segons el mateix autor, la seva àrea de distribució comprèn tota l'Europa occidental i mediterrània. Haas (1929) i Bech (1990) indiquen la presència d'aquesta espècie a tot el país i la seva possible introducció en nombroses localitats, ja que es tracta d'una espècie comestible.

Mol·luscs lamel·libranquis

Espècies:

Glycymeris glycymeris L. (petxinot)

Número d'individus: 5

Observacions: Aquesta espècie viu soterrada en els fons sorrencs, fangosos o de grava. Tres de les mostres recollides presenten un forat situat a la umbona, aquesta marca és de característiques similars a les produïdes per la predació del cargol lluna (*Natica hebraea* Montagu). La majoria del material presenta les dents de la xarnera amb el desgast típic produït per l'acció erosiva del mar. En un exemplar també s'aprecien galeries de poliquets tubícoles. Si tenim en compte que l'espècie viu soterrada, és evident que les galeries dels poliquets van establir-se quan el mol·lusc era mort. Totes aquestes dades indiquen que aquests materials van ser recol·lectats un cop morts.

Callista chione (Petxinot de sang)

Número d'individus: 1

Observacions: Aquesta espècie també és característica dels fons sorrencs i fangosos. L'únic exemplar trobat està trencat i presenta la xarnera sense desgastar.

Chamelea gallina (rossellona, escopinya maltesa)

Número d'individus: 1

Observacions: Aquesta espècie també és de fons sorrencs. La nostra mostra té les vores trencades de forma irregular, cosa que podria indicar que aquest mol·lusc va ser depredat per una estrella de mar.

CONCLUSIONS

Del material recollit, hem de destacar la gran abundància de cargols terrestres respecte al nombre de petxines. Moltes de les mostres de petxines, en especial les *Glycymeris glycymeris*, indiquen que van ser recollides mortes, això vindria explicat pel desgast, les galeries de poliquets i pel fet que alguns exemplars hagin estat depredats per organismes marins. Aquestes dades poden ser indicatives d'un consum de cargols i una recollida de closques de petxines sense finalitats culinàries.

La reconstrucció de l'hàbitat durant la primera meitat del segle II no és molt satisfactòria, bàsicament, pel nombre de mostres trobades. Tot i així, podem dir, respecte al material terrestre, que les espècies trobades són les mateixes que actualment es poden recollir, tot i que en proporcions diferents. L'absència d'un estudi de l'actual dinàmica de poblacions de cargols no ens permet fer cap extrapolació. Tanmateix, la presència d'aquestes proporcions també poden ser indicatives d'una antiga recol·lecció selectiva, escollint-se, bàsicament, el cargol jueu.

Pel que fa al medi marí, si les mostres provenen d'aquesta costa, ens succeeix el mateix que amb els cargols: les espècies trobades són les mateixes que viuen actualment en els bancs de sorres i fangs comuns a tot al Maresme, en concret, en les comunitats de *Spisula subtruncata*, que es troben entre els 2-25 metres de fondària.

BIBLIOGRAFIA

- BECH, M. (1990). *Fauna malacològica de Catalunya. Mol·luscs terrestres i d'aigua dolça*. Treballs de la Institució Catalana d'Història Natural, 12.
- CAMPS, F. C. et al, *Guia del Mar al Maresme*. Ed. Natura & Actinia (1995).
- CAMPBELL, A.C. *Guía de la flora y fauna del mar Mediterráneo*. Ed. Omega (1984).
- FECHTER, R. & FALKNER, G. *Moluscos*. Guías de la Naturaleza Blume. Ed. Blume (1993).
- HAAS, F. *Fauna malacològica terrestre y de agua dulce de Catalunya*. Trabajos del Museo de Ciencias Naturales de Barcelona, 13 (1929).